

**ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
МІНІСТЕРСТВА ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Кафедра історії і теорії держави та права**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Декан факультету

Коломоєць Т.О.

“ _____ ” _____ 2017 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

“ПРАВОВІ СИСТЕМИ СУЧАСНОСТІ”

Розробник: Удовика Л.Г. д.ю.н., к.ф.н., доцент, доцент кафедри історії і теорії держави та права; Половинкіна Р.Ю., к.ю.н., асистент кафедри історії і теорії держави та права

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою навчального курсу “Правові системи сучасності” є поглиблене вивчення світової правової спадщини, тенденцій та закономірностей її розвитку та її відповідний вплив на формування правової системи України.

Серед головних завдань курсу “Правові системи сучасності”, які він вирішує необхідно виділити: науково-пізнавальне, практико-прикладне та освітньо-виховне.

Дисципліна «Правові системи сучасності» має за предмет розробку теорії порівняльно-правового методу і дослідження на його підставі загальних принципів та закономірностей виникнення, функціонування і розвитку різних правових систем.

В практико-прикладному аспекті вона відіграє суттєву роль у правотворчій та правозастосовній діяльності, а також в міжнародно-правовій практиці (наприклад, підготовці й тлумаченні міжнародно-правових актів). Зокрема, порівняльне правознавство має важливе значення в опануванні як позитивного, так і негативного зарубіжного досвіду.

Освітньо-виховна роль дисципліни пов'язана з необхідністю підвищення загальної правової культури студентів, майбутніх юристів-практиків чи науковців, активного вдосконалення їх юридичного мислення та знань. Розгляд тієї чи іншої правової системи в порівняльному плані, можливість поглянути на неї крізь призму інших правових систем дозволяють глибше розуміти ті явища й процеси, які відбуваються в певній правовій системі, більш ефективно, з урахуванням позитивного зарубіжного досвіду, вирішувати існуючі проблеми, своєчасно вносити необхідні корективи до механізмів правового регулювання суспільних відносин в країні, а також до системи підготовки та перепідготовки юридичних кадрів.

Дослідження у сфері порівняльного правознавства мають сьогодні досить велике теоретичне і прикладне значення. Підвищення значення порівняльного правознавства в Україні обумовлюється потребою у формуванні власної української національної правової системи, яка відповідала б сучасним тенденціям правового розвитку та міжнародним стандартам, сприяла б приєднанню України до світових (передусім європейських) інтеграційних процесів. Значення порівняльно-правових досліджень обумовлюється також тим, що вони дозволяють вийти за національні кордони своєї правової системи, глянути під особливим кутом зору на низку традиційних проблем юридичної науки та практики, розширити обрії юридичних пошуків, здійснити обмін правовою інформацією, науковими ідеями, враховувати як позитивний, так і негативний іноземний юридичний досвід.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

- основні юридичні поняття, категорії, що характеризують досліджувані головні тенденції розвитку правових систем сучасності, їх взаємодію та історичний розвиток;
- основні правові системи сучасності, специфіку їх функціонування та характерні риси;

- особливості теорій, концепцій, вчень, порівняльно-правових досліджень різних країн і народів світу;
- специфіку становлення вітчизняної думки в сфері порівняльного правознавства, у контексті загальносвітових досягнень у цій області знань;
- місце, особливості, можливі способи та напрямки оптимізації функціонування національної правової системи України серед загалу інших правових систем.

вміти:

- самостійно формулювати визначення юридичних понять, визначати їх сутність та взаємозв'язки між ними;
- аналізувати основні закономірності виникнення, розвитку та сучасного функціонування правових систем, давати їм об'єктивну наукову інтерпретацію й оцінку, виходячи з пріоритету загальнолюдських цінностей;
- вільно володіти поняттями і категоріями, що ввійшли в теоретико-методологічний арсенал загальнолюдської політичної і правової культури;
- здійснювати самостійний аналіз монографічних досліджень, публікацій у періодичних виданнях та інформації в мережі інтернет щодо сутності і особливостей правових систем, можливих напрямків оптимізації їх функціонування;
- узагальнювати засвоєну інформацію та давати стисло характеристику сучасним право-, державотворчим процесам в Україні, пропонувати концептуальні шляхи оптимізації функціонування правової системи України.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль I. Загальні засади сучасних правових систем.

Тема 1. Правові системи сучасності: поняття й зміст.

Тема 2. Поняття типу і типології правових систем світу

Змістовий модуль II. Західна традиція права

Тема 3. Романо-германський тип правової системи

Тема 4. Англо-американський тип правової системи

Тема 5. Загальні засади прецедентного права

Тема 6. Змішаний (гібридний) тип правової системи

Змістовий модуль III. Східна традиція права

Тема 7. Релігійно-традиційний тип правової системи

Змістовий модуль IV. Національні правові системи та позаправові чинники їх формування

Тема 8. Загальна характеристика права Європейського союзу

Тема 9. Українська правова система

Тема 10. Міжнародне, наднаціональне, транснаціональне й національне право та механізми зближення національних правових систем

Тема 11. Загальні засади порівняльного державознавства

Тема 12. Вплив позаправових чинників на формування правових систем

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин									
	денна форма					Заочна форма				
	усього	у тому числі				усього	у тому числі			
		л.	с.з.	інд.	с.р.		л.	с.з.	інд.	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Змістовий модуль 1. Загальні засади порівняльного правознавства										
Тема 1. Правові системи сучасності: поняття й зміст.	4	2	-	-	2	5	-	-	-	5
Тема 2. Поняття типу і типології правових систем світу	4	1	-	-	3	7	1	1	-	5
Разом за змістовим модулем 1	8	3	-	-	5	13	1	1	-	10
Змістовий модуль 2. Західна традиція права										
Тема 3. Романо-германський тип правової системи	9	2	2	-	5	7	1	1	-	5
Тема 4. Англо-американський тип правової системи	9	2	2	-	5	7	1	1	-	5
Тема 5. Загальні засади прецедентного права	6	1	-	-	5	5	-	-	-	5
Тема 6. Змішаний (гібридний) тип правової системи	8	1	2	-	5	7	1	1	-	5
Разом за змістовим модулем 2	32	6	6	-	20	26	3	3	-	20
Змістовий модуль 3. Східна традиція права										
Тема 7. Релігійно-традиційний тип правової системи	8	1	2	-	5	5	-	-	-	5
Разом за змістовим модулем 3	8	1	2	-	5	5	-	-	-	5
Змістовий модуль 4. Національні правові системи та позаправові чинники їх формування										
Тема 8. Загальна характеристика права Європейського союзу	6	0	1	-	5	5	-	-	-	5
Тема 9. Українська правова система	6	-	1	-	5	8	-	-	-	8
Тема 10. Міжнародне,	5	-	-	-	5	5	-	-	-	5

наднаціональне, транснаціональне й національне право та механізми зближення національних правових систем										
Тема 11. Загальні засади порівняльного державознавства	3	-	-	-	3	5	-	-	-	5
Тема 12. Вплив позаправових чинників на формування правових систем	4	-	-	-	4	6	-	-	-	6
Разом за змістовим модулем 4	24	0	2	0	22	29	-	-	-	29
Усього годин	72	10	10	0	52	72	4	4		64

5. Теми лекційних занять

№ з/п	Назва теми	Денне відділення (кількість годин)	Заочне відділення (кількість годин)
1.	Правові системи сучасності: поняття й зміст	2	1
2.	Поняття типу і типології правових систем світу	1	1
3.	Романо-германський тип правової системи	2	1
4.	Англо-американський тип правової системи	2	1
5.	Загальні засади прецедентного права	1	
6.	Змішаний (гібридний) тип правової системи	1	
7.	Релігійно-традиційний тип правової системи	1	
8.	Загальна характеристика права Європейського союзу		
9.	Українська правова система		
10.	Міжнародне, наднаціональне, транснаціональне й національне право та механізми зближення національних правових систем		
11.	Загальні засади порівняльного державознавства		
12.	Вплив позаправових чинників на формування правових систем		
	Разом	10	4

6. Теми семінарських (практичних) занять

№ з/п	Назва теми	Денне відділення (кількість годин)	Заочне відділення (кількість годин)
1.	Правові системи сучасності: поняття й зміст		
2.	Поняття типу і типології правових систем світу		1
3.	Романо-германський тип правової системи	2	1
4.	Англо-американський тип правової системи	2	1
5.	Загальні засади прецедентного права		
6.	Змішаний (гібридний) тип правової системи	2	1
7.	Релігійно-традиційний тип правової системи	2	
8.	Загальна характеристика права Європейського союзу	1	
9.	Українська правова система	1	
10.	Міжнародне, наднаціональне, транснаціональне й національне право та механізми зближення національних правових систем		
11.	Загальні засади порівняльного державознавства		
12.	Вплив позаправових чинників на формування правових систем		
	Разом	10	4

7. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Денне відділення (кількість годин)	Заочне відділення (кількість годин)
1.	Правові системи сучасності: поняття й зміст	2	5
2.	Поняття типу і типології правових систем світу	3	5
3.	Романо-германський тип правової системи	5	5
4.	Англо-американський тип правової системи	5	5
5.	Загальні засади прецедентного права	5	5
6.	Змішаний (гібридний) тип правової системи	5	5
7.	Релігійно-традиційний тип правової системи	5	5
8.	Загальна характеристика права Європейського союзу	5	5

9.	Українська правова система	5	8
10.	Міжнародне, наднаціональне, транснаціональне й національне право та механізми зближення національних правових систем	5	5
11.	Загальні засади порівняльного державознавства	3	5
12.	Вплив позаправових чинників на формування правових систем	4	6
	Разом	52	64

8. Індивідуальні завдання

1. Підготувати реферативні матеріали з елементами наукового дослідження та презентацією на одну з тем:

1. Правові системи сучасності: поняття й зміст.
2. Поняття типу і типології правових систем світу.
3. Західна традиція права.
4. Романо-германський тип правової системи.
5. Англо-американський тип правової системи.
6. Загальні засади прецедентного права.
7. Змішаний (гібридний) тип правової системи.
8. Східна традиція права.
9. Релігійний тип правової системи.
10. Традиційний тип правової системи.
11. Національні правові системи.
12. Загальна характеристика права Європейського союзу.
13. Українська правова система.
14. Міжнародне, наднаціональне, транснаціональне й національне право та механізми зближення національних правових систем.
15. Загальні засади порівняльного державознавства.
16. Вплив позаправових чинників на формування правових систем.

Підготувати есе на одну з тем:

17. Правова система: поняття, ознаки, структура.
18. Множинність та особливості класифікації правових систем.
19. Поняття “правова сім’я”.
20. Правова ідеологія як один з критеріїв класифікації правових систем.
21. Класифікація правових систем Р. Давіда, її переваги та недоліки.
22. Класифікація правових систем К. Цвайгерта і Х. Кьотца, її переваги та недоліки.
23. Класифікація правових систем К. Осакве: її переваги та недоліки.
24. Поняття “західне право” у класифікаціях Р. Давіда, К. Цвайгерта, Х. Кьотца.
25. Проблема класифікації “змішаних” правових систем.
26. Загальна характеристика романо-германської правової сім’ї.

27. Особливості романської та германської підгруп романо-германської правової сім'ї.
28. Історичні передумови формування романо-германської правової сім'ї.
29. Особливості рецепції римського права.
30. Загальна характеристика Цивільного Кодексу Франції.
31. Структура права романо-германської правової сім'ї.
32. Джерела(форми) права романо-германської правової сім'ї.
33. Кодифікація галузей права як ознака романо-германської правової сім'ї.
34. Юридична освіта та юридичні професії у Франції і Німеччині.
35. Загальна характеристика англо-американської правової сім'ї.
36. Історичні передумови формування англо-американської правової сім'ї.
37. Англійська та американська підгрупа правової сім'ї.
38. Структура права англо-американської правової сім'ї.
39. Джерела(форми) права англо-американської правової сім'ї.
40. Судовий прецедент як ознака англо-американської правової сім'ї.
41. Юридична освіта та юридичні професії в Англії та США.
42. Поняття та особливості “змішаної” правової системи.
43. Правові системи Скандинавських держав (Данія, Фінляндія, Ісландія, Норвегія, Швеція).
44. Спільні історичні передумови формування правових систем Скандинавських держав.
45. Джерела (форми) скандинавського права.
46. Загальна характеристика звичаєвого африканського права.
47. Морально-релігійні витоки далекосхідної правової сім'ї.
48. Вплив конфуціанства та доктрини легізму на далекосхідну правову сім'ю.
49. Формування японського права.
50. Вплив європейського та американського права у Японії до і після Другої світової війни.
51. Природа та види міждержавних об'єднань.
52. Характерні риси правової системи в рамках Європейського Союзу.
53. Європейське право.
54. Джерела (форми) європейського права.
55. Вплив європейського права на розвиток законодавства держав-членів Європейського Союзу.

9. Методи навчання

У викладанні курсу «Правові системи сучасності» застосовуються методи навчання як спосіб подання інформації студентові в ході його пізнавальної діяльності, реалізований через дії, які зв'язують педагога й студента.

Треба відокремити два основних типи методів, які пропонується застосовувати для вивчення дисципліни «Правові системи сучасності», а саме:

Перший тип методів:

1. Пояснювально-ілюстративний метод:

- Отримання студентами знань на лекції для передачі великого масиву інформації
- Отримання студентами знань наочної інформації (ілюстрація, демонстрація) тощо.

2. Репродуктивний метод

- Застосування студентами вивченого на основі зразка.
- Для цього використовуються різноманітні вправи, різні форми самоконтролю.

3. Евристичний метод.

- Організація активного пошуку рішення висунутих пізнавальних завдань.
- Пошук рішення відбувається під керівництвом педагога.
- Процес мислення поетапно направляє й контролюється на основі роботи над навчальними посібниками.

4. Дослідницький метод.

- Проводиться аналіз матеріалу, постановки проблем і завдань і короткого усного або письмового інструктажу студентів.
- Студенти самостійно вивчають літературу, джерела, ведуть спостереження й виміри й виконують інші дії пошукового характеру.
- Завдання, які виконуються з використанням дослідницького методу, повинні містити в собі всі елементи самостійного дослідницького процесу.
- Навчальна робота безпосередньо переростає в наукове дослідження.

Другий тип методів (активний):

1. Дискусійний метод.

- Використання в лекційних і семінарських заняттях елементів дискусії (суперечки, зіткнення позицій, навмисного загострення й навіть перебільшення протиріч в обговорюваному змістовному матеріалі).
- Предметом дискусії можуть бути не тільки змістовні проблеми, але й моральні, а також міжособистісні відносини самих учасників групи.
- Дискусійні методи виступають як засіб не тільки навчання, але й виховання.

2. Ділова гра

Ціль ділової гри - сформувати певні навички й уміння студентів у їх активному творчому процесі.

- Активізує мислення студентів.
- Підвищує самостійність майбутнього фахівця.
- Вносить дух творчості в навчання.
- Готує студента до професійної практичної діяльності.

3. Метод моделювання

- Створення ситуацій-моделей, де реальні об'єкти замінюються символами і взаємостосунки між учасниками діяльності складаються не природно, а організовані спеціально під керівництвом викладача
- У ВНЗ застосовуються комп'ютерні моделі. Комп'ютерне моделювання використовується як засіб розробки і перевірки, вимірювання, визначення принципів і закономірностей будови і функціонування соціальних процесів,

систем і їх прогнозування, для розробки рекомендацій щодо управління різними соціальними явищами, процесами, системами.

10. Методи контролю

При викладанні курсу “Правові системи сучасності» використовуються різні **види контролю** знань, вмінь та навичок студентів. Норми організації та проведення контролю з дисципліни “Порівняльне правознавство” включають **наступні методи контролю**:

- 1. Вхідний контроль** (перевірка та оцінка залишкових знань). Здійснюється перед початком вивчення дисципліни і полягає у тестуванні, спрямованому на встановлення рівня залишкових знань з дисциплін “Теорія держави і права”, “Історія держави і права України”, “Історія держави і права зарубіжних країн”, “Конституційне право України”, “Конституційне право зарубіжних країн” та інших суміжних дисциплін. Цей контроль є передумовою для успішного планування і керівництва навчальним процесом.
- 2. Поточний контроль** у повсякденній навчальній роботі, у формі виконання практичних робіт, оцінки виступів на семінарських заняттях, контрольних робіт, індивідуальних, типових і творчих завдань, звітів, рефератів тощо.
- 3. Рубіжний контроль** (модульний) являє самостійну форму контролю в структурі базового модуля. Спрямований на перевірку засвоєння отриманих знань, проводиться у формі тестування.
- 4. Підсумковий контроль** (іспити) - форма контролю в рамках вивчення дисципліни за семестр та курс і передбачає надання часу на самостійну підготовку, включає загальні питання з дисципліни і спрямований на визначення загального рівня знань студентів з дисципліни та вміння застосовувати їх у практичній діяльності.

11. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточний контроль знань				Залік	Сума
Контрольний модуль 1		Контрольний модуль 2		20	100
Змістовий модуль 1	Змістовий модуль 2	Змістовий модуль 3	Змістовий модуль 4		
15	15	10	20		

Шкала оцінювання: національна та ECTS

ЗА ШКАЛОЮ ECTS	За шкалою університету	За національною шкалою	
		Екзамен	Залік
A	90 – 100 (відмінно)	5 (відмінно)	Зараховано
B	85 – 89 (дуже добре)	4 (добре)	

C	75 – 84 (добре)	3 (задовільно)	
D	70 – 74 (задовільно)		
E	60 – 69 (достатньо)		
FX	35 – 59 (незадовільно – з можливістю повторного складання)	2 (незадовільно)	Не зараховано
F	1 – 34 (незадовільно – з обов’язковим повторним курсом)		

12. Методичне забезпечення

1. Зубко І.В. Порівняльне правознавство: методичні рекомендації для студентів юридичного факультету денної форми навчання. – Запоріжжя: ЗНУ, 2011. – 57 с.
2. Навчально-методичний комплекс з дисципліни “Історія вчень про державу і право”, розміщений на сайті Запорізького національного університету [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sites.znu.edu.ua/bank>
3. Презентація дисципліни “Історія вчень про державу і право”, розміщена на сайті Запорізького національного університету [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sites.znu.edu.ua/bank>

13. Рекомендована література

Основна

1. Голяк Л.В. Порівняльне правознавство: Курс лекцій / Л.В.Голяк, А.С.Мацько, О.В.Тюріна. – К.: МАУП, 2004. – 200с.
2. Давид Рене Основные правовые системы современности. – М.: Международные отношения, 1999.
3. Дмитрієв А. І., Шепель А. О. Порівняльне правознавство: Навч. посібник для студ. вищих навч. закл. / Інститут держави і права ім. В.М.Корецького НАН України; Київський ун-т права. — К. : Юстініан, 2003.
4. Европейская интеграция: Правовые системы. — М., 1992.
5. Кресін О. В., Кресіна І. О., Батанов О. В., Бігич О. Л., Проценко І. М. Порівняльне правознавство. Порівняльна політологія: Системат. бібліогр. покажчик / НАН України; Інститут держави і права ім. В.М.Корецького / О.С. Кресін (ред.), І.О. Кресіна (ред.). — К., 2002. — 311с.
6. Малиновский Алексей Александрович. Сравнительное правоведение в сфере уголовного права. — М. : Международные отношения, 2002. — 375с.
7. Общая теория государства и права. Академический курс в 3-х т. / Отв. Ред. М.Н.Марченко. Т.2. – М.: Зерцало, 2001.
8. Осакве Кристофер. Сравнительное правоведение в схемах: Общая и Особенная части: Учебно- практич. пособие / Академия народного хозяйства при Правительстве РФ. — 2.изд., перераб. и доп. — М. : Дело, 2002. — 464с.

9. Порівняльне правознавство: Підручник для студентів юридичних спеціальностей вищих навчальних закладів / За ред. В.Д. Ткаченка. — Х.: Право, 2003. — 274 с.
10. Решетников Ф.М. Правовые системы стран мира. — М., 1993.
11. Савчин М.В. Порівняльне правознавство. Загальна частина: Навчальний посібник. — К.: Центр навчальної літератури, 2005. — 288 с.
12. Саидов Акмал Холматович. Сравнительное правоведение и юридическая география мира / РАН; Институт государства и права {Москва}. — М., 1993. — 143с.
13. Сандевуар П. Структура правовой системы: государственное право и частное право. — М., 1994.
14. Цвайгерт К., Кетц Х. Введение в сравнительное правоведение в сфере частного права: В 2 т. / Ю.М. Юмашев (пер.с нем.) — М. : Международные отношения, 1998.

Додаткова

1. Алексеев С.С. Право на пороге нового тысячелетия: Некоторые тенденции мирового правового развития — надежда и драма современной эпохи. — М., 2000.
2. Алексеев С.С. Теория права - М.: Изд-во БЕК, 1994.- 224с.
3. Аннерс Э. История европейского права — М., 1996.
4. Берман Г. Западная традиция права: эпоха формирования. — М., 1994.
5. Вишневский А.А. Каноническое право в Западной Европе. — М., 1994.
6. Гинзбург О.Д. Соотношение международного и внутригосударственного права СССР и России// Государство и право. — 1994. - № 3
7. Денисов В.Н. Системы права развивающихся стран: Становление и развитие систем права стран Африки, освободившихся от британского империализма. — К., 1978.
8. Дмитрієв А.І., Шепель А.О. Порівняльне правознавство. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. К.: ЮСТИНІАН. — 2004.
9. Ипакко Ц. Современное право Японии. — М., 1981.
10. Карбонье Ж. Юридическая социология. — М., 1986.
11. Конституционное (государственное) право зарубежных стран: Учебник Т.1. /Отв. ред. Б.А. Страшун. - М.: Изд-во БЕК, 1993.- 246с.
12. Кросс К. Прецент в английском праве. — М., 1985
13. Лукашук И.И. Международное право в судах государств. — М., 1993.
14. Марченко МЛ. Сравнительное правоведение. Общая часть: Учебник для вузов (МГУ). - М., 2001.
15. Порівняльне правознавство. Порівняльна політологія: Систематичний бібліографічний покажчик. За ред.. О.В.Кресіна, І.О. Кресіної. - Ін. — т держави і права ім.. В.М.Корецького НАН України, 2002. — 312 с.
16. Решетников Ф.М. Правовые системы мира: Справочник. — М., 1993.
17. Рулан Н. Юридическая антропология. — М., 1999.

18. Саидов А.Х. Основы мусульманского нрава: Курс лекций. — Ташкент, 1995.
19. Саидов А.Х. Сравнительное правоведение (Основные правовые системы современности). — М., 2000.
20. Саидов А.Х. Сравнительное правоведение и юридическая география мира. — М., 1993.
21. Синюков В.Н. Российская правовая система: Введение в общую теорию. — Саратов, 1994.
22. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: Підручник/ Пер. з рос. — Харків: Консул, 2001. — 656 с.
23. Современное право Китайской Народной Республики. — М., 1985.
24. Сравнительное правоведение: Сб. ст. / Отв. редактор В.А.Туманов. — М., 1981.
25. Сукиянен А.Р. Мусульманское право — М., 1986
26. Суптаев М.А. Обычное право в странах Восточной Африки. — М.: Наука, 1984
27. Тилле АА., Швеков Г.В. Сравнительный метод в юридических дисциплинах. - М., 1978.
28. Тихомиров Ю.А. Курс сравнительного правоведения. — М., 1996.
29. Тихомиров Ю.А. Национальные законодательства и международное право: параллели и сближения // Моск. Журн. Между нар. права. - 1993.- № 3.
30. Топорнин Б.Н. Европейское право. - М., 1998.
31. Фридман Л. Введение в американское право. — М., 1993.
32. Харитоновна О.І., Харитонов Є.О. Порівняльне право Європи: основи порівняльного правознавства. Європейські традиції. — Х., 2002.
33. Хрестоматия по исламу. — М., 1994.
34. Юдовская АЛ. Эволюция права в государствах Европы и Америки. — СПб, М., 1996.

14. Інформаційні ресурси

1. <http://sites.znu.edu.ua/bank> - Електронний банк навчально-методичних матеріалів Запорізького національного університету;
2. <http://library.znu.edu.ua/> - Наукова бібліотека Запорізького національного університету;
3. <http://www.nbuv.gov.ua/> - Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського;
4. <http://zounb.zp.ua/> - Запорізька обласна універсальна наукова бібліотека імені О.М.Горького;
5. <http://www.library.ukma.kiev.ua/> - Наукова бібліотека Національного університету “Києво-Могилянська академія”;
6. <http://library.lnu.edu.ua/bibl/> - Наукова бібліотека Львівського національного університету імені І.Франка;
7. <http://www.elibukr.org/> - Електронна бібліотека України;
8. <http://www.stattionline.org.ua/> - Бібліотека наукових статей;
9. <http://lib.rada.gov.ua/> - Бібліотека Верховної Ради України;
10. <http://nplu.org/> - Національна парламентська бібліотека України;

11. www.loc.gov/ - Бібліотека Конгресу США (Library of Congress);
12. <http://www.bl.uk/> - Національна бібліотека Британського королівства (British Library);
13. www.bnf.fr - Національна бібліотека Франції (Bibliothèque nationale de France);
14. <http://lib.harvard.edu/> - Бібліотека Гарвардського університету (Harvard University Library);
15. <http://www.ras.ru/> - Бібліотека Академії Наук (РАН);
16. <http://politics.ellib.org.ua/> - Бібліотека політолога;
17. <http://pravoznavec.com.ua/> - Електронна бібліотека юридичної літератури “Правознавець”;
18. <http://uran.net.ua/> - Українська науково-освітня телекомунікаційна мережа “УРАН” (Ukrainian Research & Academic Network);
19. <http://comparativelaw.in.ua/> - Українська асоціація порівняльного правознавства;
20. <http://www.izak.ru/> - Інститут законодавства і порівняльного правознавства при Уряді РФ;
21. <http://ausicl.com/> - Австралійський Інститут Порівняльних Правових Систем;
22. <http://www.mpil.de/ww/en/pub/news.cfm> - Інститут Макса Планка;
23. <http://www.law.tulane.edu/tlscenters/eason/index.aspx> - Центр порівняльного права ім. Ісонн-Вейнманн при Тюлейнському університеті;
24. <http://www.iuscomparatum.org/AIDC> - Міжнародна академія порівняльного права.